

értékre korlátozzuk. E végfokozatban termikus problémák gyakorlatilag nem lépnek fel és ugyanez a végfokozat-beállítás elvben alkalmas arra, hogy kétszer, háromszor nagyobb kimeneti teljesítményt adjon le.

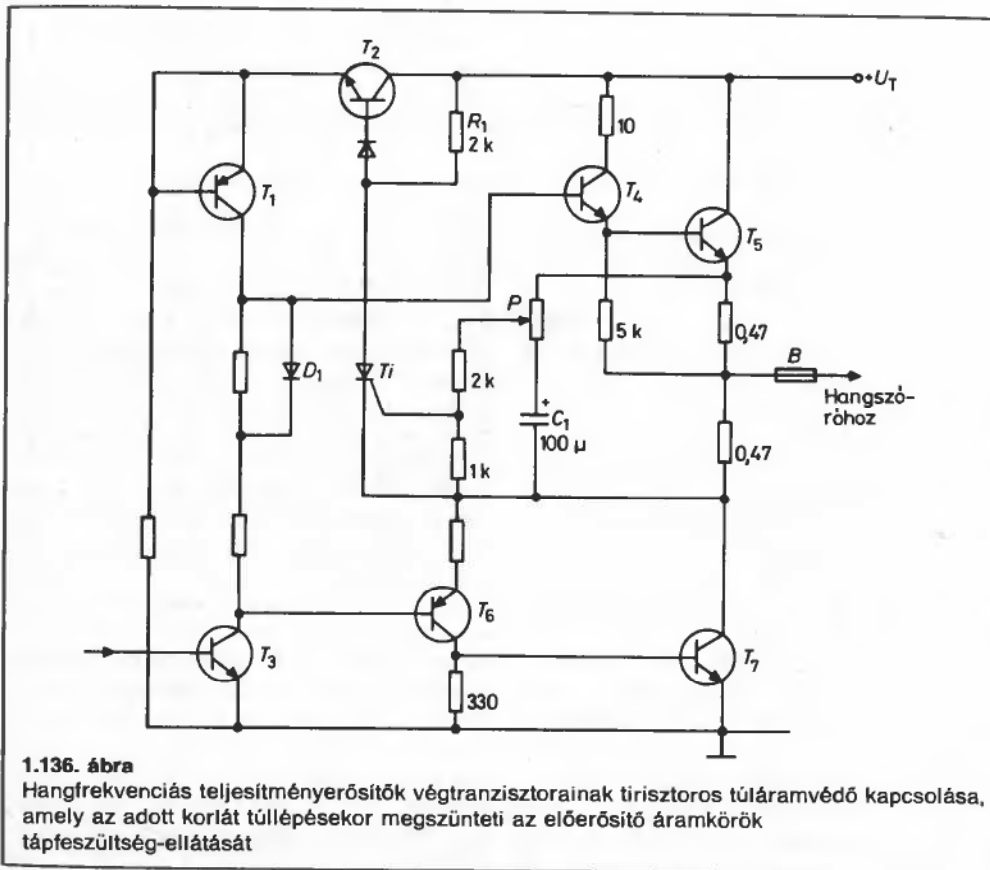
Az R_{18} , D_7 , ill. R_{19} , D_8 alkatrészek állítanak elő normál üzemben egy, már említett kompenzáló feszültséget, amely az R_{24} és R_{25} ellenállásról származó vezérlőfeszültség ellen hat és a T_7 és T_8 tranzisztort zárva tartja. A D_5 és D_6 dióda akadályozza meg, hogy e tranzisztorok inverz üzemi állapotba kerüljenek.

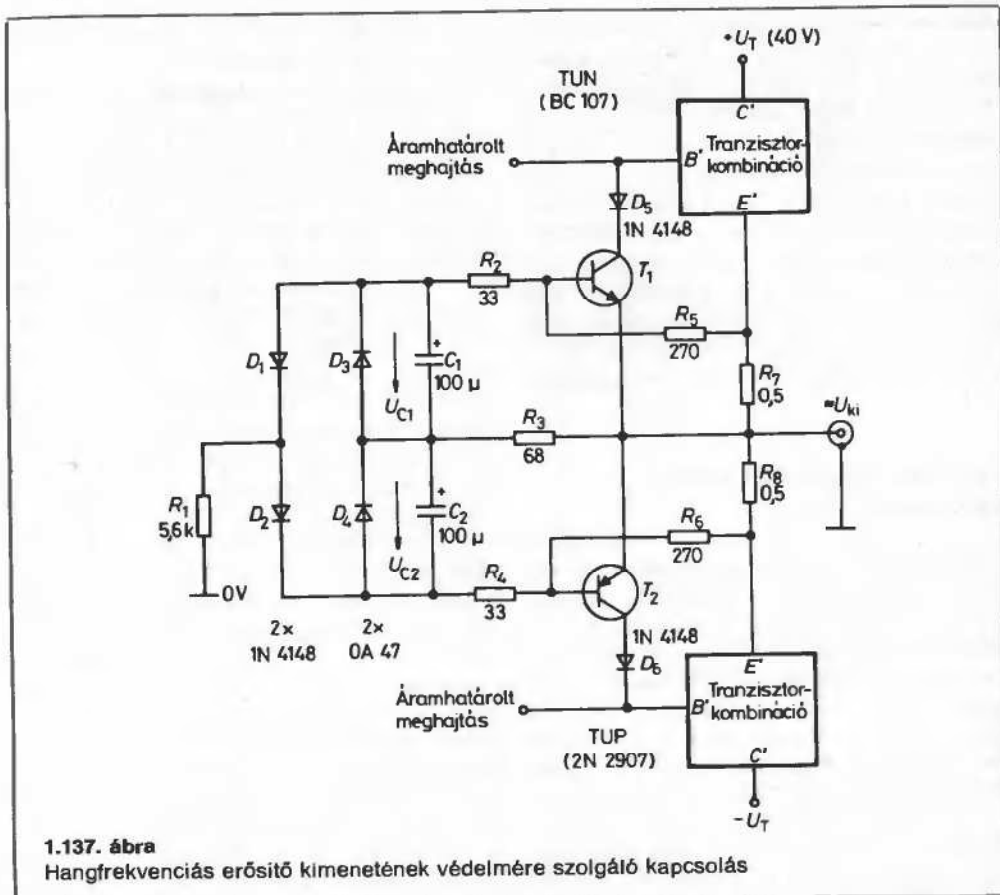
Mint már láthattuk, a túl nagy áramokkal szembeni védőeljárásoknál – az esetek többségében – a kimeneti teljesítménytranzisztorok emitter-ellenállásain megjelenő feszültséget használjuk fel. Ezek az ellenállásokon ugyanis a kimeneti tranzisztorok teljes árama átfolyik. Ha a feszültségesés eléri az összehasonlítási alapként használt

referenciafeszültség értékét, akkor az áramkör valamilyen módon korlátozza a teljesítménytranzisztorok meghajtóáramát.

Az 1.134. ábra egy további áramköri elrendezést mutat. A mintafeszültséget itt is a tranzisztorok R_{e1} és R_{e2} emitter-ellenállásai adják, a referenciafeszültséget pedig a T_1 és T_2 tranzisztorok bázis-emitter feszültsége képezi. A D_3 és D_4 diódák feladata a T_1 és T_2 tranzisztorok bázis-emitter átmenetének védelme, az esetleges átütés meggátolása. A D_1 és D_2 dióda pedig lehetetlenné teszi az ellentétes polaritású feszültség kialakulását a kollektor-bázis átmeneten. A D_5 és D_6 dióda meggátolja, hogy a kimeneti tranzisztorokra (induktív terhelés esetén) ellentétes polaritású feszültség kerülhessen.

Az 1.135. ábrán egy tirisztoros védőáramkört láthatunk. A kapcsolásban a tirisztor vezérlőfeszültségét az R_1 ellenállásról az R_3 ,

1.137. ábra
Hangfrekvenciás erősítő kimenetének védelmére szolgáló kapcsolás

R_4 ellenállásokból alkotott osztón keresztül biztosítjuk. A C_1 kondenzátor a parazitaimpulzusok csillapítására szolgál. A tirisztor begyűjtésével a T_3 tranzisztor bázisáramát csökkenti. Így a T_4 tranzisztor bázisába folyó áram is csökken. A tirisztor minden negatív félperiódusban kikapcsol. A D_1 dióda a T_5 tranzisztor bázis-emitter feszültségének korlátozására szolgál és a negatív félperiódusok alatti védelmet látja el, amikor a T_3 és T_4 tranzisztor lezárt állapotban van.

Az 1.136. ábra a túlterheléssel szembeni védelem egy további megoldását mutatja. Ez a komplett védőrendszer nemcsak a hangfrekvenciás emitteráramok esetén határos, hanem egyenáram esetén is. Az előzőekben leírt áramkörrel ellentétben itt a tirisztor nem a meghajtótranzisztorok báziskörét zárja rövidre, hanem az előerősítő áram-

körök táplálását szakítja meg. Mivel így a bázisok árama nulla lesz, a T_4, T_5, T_6 és T_7 tranzisztor lezár. A tirisztor az R_1 ellenálláson keresztül továbbra is kap feszültséget, s bekapcsolt állapotban marad. A védőáramkör alapállapotba való visszaállítása a hálózati kapcsoló kb. 40 s időtartamra való kikapcsolásával lehetséges.

Tudvalevő, hogy a legtöbb, teljesítménytranzisztort védő áramkör kompromisszum eredménye. A védőáramkörnek túlterheléskor korlátoznia kell a tranzisztor, ill. tranzisztorok teljesítménydisszipációját, s ugyanakkor nem szabad korlátoznia az erősítést normál hangszóróterhelés mellett.

Az 1.137. ábrán látható áramkör részben kiküszöböli az ilyen kompromisszumot. Működése a következő: normál hangszóróterhelés mellett, folyamatos (szinuszos) váltakozóáramú meghajtással az R_7 ellenál-

lason eső feszültség tölti a C_1 kondenzátort az R_5 , R_2 , R_3 , ill. D_1 , R_1 feszültségosztó segítségével. (Az alsó ág működése, töltődése hasonló.) Teljes kivezélés esetén egy 8Ω -os terhelés kb. $0,12 \text{ V}$ -os U_{C1} és U_{C2} átlagértéket ad. Rövidzár esetén a folyamatos meghajtás kb. $0,55 \text{ V}$ -os U_{C1} és U_{C2} átlagértéket produkál, amely a T_1 és T_2 tranzisztor nyitásával az egyes kimeneti tranzisztorok átlagos áramát $1,1 \text{ A}$ -re ($2,2 \text{ A}$ csúcsérték) korlátozza. A D_3 és D_4 diódák biztosítják, hogy C_1 és C_2 kondenzátorokon nem lehet $0,2 \text{ V}$ -nál nagyobb értékű fordított feszültségint.

Termikus túlterhelés elleni védőáramkörök

Mint említettük, a hangfrekvenciás teljesítményerősítők végtranzisztorainak tönkremenetelét előidézheti a túl nagy környezeti hőmérséklet is, amely könnyen létrejöhet pl. zsúfolt konstrukciójú erősítőkben annak ellenére, hogy a végtranzisztorok megfelelő hűtőbordákkal vannak ellátva. Előfordulhat, hogy a helytelenül elhelyezett készüléknél az elégtelen légcirkuláció okozza a hőmérséklet-határ túllépését. Az erősítőkészülékekben ventilátoros hűtés általában nem alkalmazható, mivel kis hangerőnél megengedhetetlen a ventilátorlapát okozta zaj.

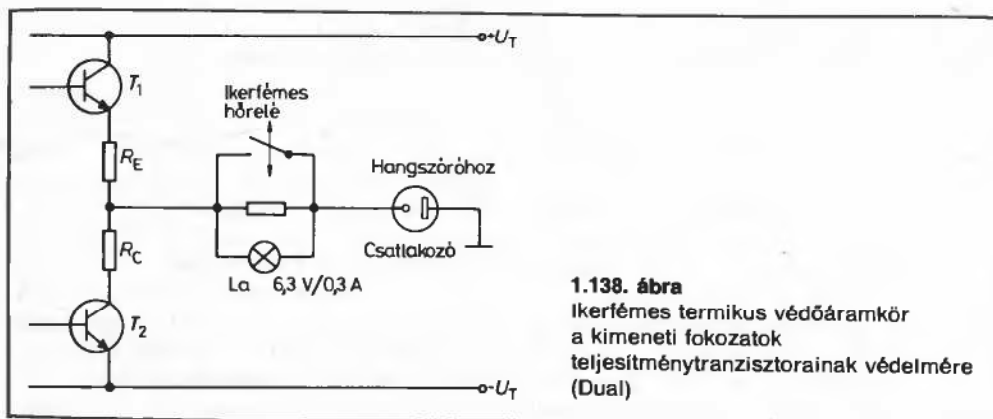
A szóban forgó termikus védőáramköröknek az a feladatuk, hogy a végfokozat termikus viszonyait észleljék és egy határér-

ték elérésekor az erősítőt kikapcsolják, ill. csökkentsek kivezélését.

Az egyik lehetséges megoldásnál a hőérzékelő elemet a teljesítménytranzisztor tokjára, ill. hűtőbordájára erősítik. A hőérzékelő elem tehát a végtranzisztorral, ill. tranzisztorokkal termikus kapcsolatban van. A hőérzékelő elemek közül a legegyszerűbb az ikerfém (bimetallos) érzékelő. Az ikerfém két egymáshoz sajtolt, különböző hőmérsékleti együtthatójú fémlamezből áll. Amikor a hőmérséklet egy adott határértéket meghalad, a bimetal deformációja következtében, egy érintkező egy soros ellenállás beiktatásával csökkenti a védendő tranzisztor disszipációját. Amint a végtranzisztor hűtőbordája visszanyeri a normális üzemi hőmérsékletét, a hőrelé ismét visszakapcsol.

Az 1.138. ábrán a Dual cég egyik áramköri megoldása látható. Magas hőmérséklet esetén a hőrelé nyugalmi érintkezője bont és egy kb. 15Ω -os ellenállást iktat be az áramkörbe, amely a fogyasztóval sorbakapcsolódik. Ettől a kimeneti tranzisztorok disszipációja lecsökken. A teljesítménykorlátozó ellenállással egy izzólámpa van párhuzamosan kötve. Feladata a túlterhelés jelzése arra az esetre, ha a felhasználó a teljesítménycsökkenést nem hallaná meg.

A termikus túlterhelés elleni védelem hőmérsékletfüggő félvezető-ellenállások használatával is megvalósítható. Ezeknek az érzékelőknek jó termikus kapcsolatban kell lenniük a védeni kívánt alkatrészekkel. Mint már említettük, mérőérzékelőként félvezető-

1.138. ábra
Ikerfém termikus védőáramkör a kimeneti fokozatok teljesítménytranzisztorainak védelmére (Dual)